

УДК 657.421

С.П. Ніколаєва, канд. екон. наук

Кіровоградський кібернетико-технічний коледж

О.Б. Пугаченко, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Лізингова діяльність: історія виникнення та розвитку

У статті представлено авторське бачення етапів історії розвитку та поширення сучасного лізингу в світовій економіці (етап становлення лізингу в індустріально розвинених країнах; етап «лізингового буму» в розвинених індустріальних країнах та розповсюдження лізингу на ринки, що розвиваються; етап насичення, стабілізації, диверсифікації лізингу). Встановлено, що стадії існування лізингової індустрії передбачають: розвиток фінансової оренди; становлення лізингової індустрії; розвиток оперативного лізингу; розвиток конкуренції на ринку лізингу.

історія, виникнення, розвиток, лізинг, оренда, лізингова діяльність, етапи, стадії

С.П. Николаева, канд. экон. наук

Кировоградский кибернетико-технический колледж

О.Б. Пугаченко, доц., канд. экон. наук

Кировоградский национальный технический университет

Лизинговая деятельность: история возникновения и развития

В статье представлено авторское видение этапов истории развития и распространения современного лизинга в мировой экономике (этап становления лизинга в индустриально развитых странах; этап «лизингового бума» в развитых индустриальных странах и распространения лизинга на развивающиеся рынки; этап насыщения, стабилизации, диверсификации лизинга). Установлено, что стадии существования лизинговой индустрии предусматривают: развитие финансовой аренды; становление лизинговой индустрии; развитие оперативного лизинга; развитие конкуренции на рынке лизинга.

история, возникновение, развитие, лизинг, аренда, лизинговая деятельность, этапы, стадии

Постановка проблеми. Лізингова діяльність – це складне соціально-економічне явище, яке виконує ряд найважливіших завдань з формування та розвитку основних видів економічної діяльності країни, сприяє активізації інвестиційних процесів і виробничої діяльності від найменших до найбільших суб'єктів господарювання національної економіки.

Ідея лізингу є однією з найстаріших у сфері підприємницької діяльності. Ряд європейських вчених стосовно виникнення лізингу (П. Балтус, Б. Майджер, Т. Кларк і Д. Портер) вказують, що лізинг виник в стародавні часи в формі оренди. Інші вчені (Амембал С., Хойер Вольфганг, Шпітглер Х.-Й., Горемікін В.А.) датують період виникнення лізингу кінцем XVIII і другою половиною XIX століття.

Лізинг виник на основі еволюції і тісної інтеграції орендних, торгових і кредитних відносин. Виникнувши і поширюючись спочатку в розвинених індустріальних країнах, де склалися висока культура, технології і традиції ведення бізнесу (підприємництва), він далі впроваджується в країнах, що розвиваються та країнах з перехідною економікою. На ринках, що розвиваються формування ринку лізингових послуг почалося на початку 70-х років і до середини 90-х років лізинговий

ринок функціонував уже в понад 60 державах. Особливо активно цей ринок формувався в країнах з середнім і високим рівнем доходів.

За таких умов актуалізуються наукові дослідження теоретичних положень лізингу, що дозволить з'ясувати його сучасні риси виходячи з багатовікової історії, визначити економічну сутність на основі аналізу багатогранних підходів, виявити особливості які визначають його роль в розвитку економіки різних країн та рівнів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку лізингу як економічного явища стали об'єктом дослідження багатьох вітчизняних (Бабінська О.В., Брус С.І., Горбач Л.М., Грабельська О.В., Дергалюк Б.В., Добровольська О.В., Єфремова А.А., Коваленко Н., Козменко В.М., Корінева В.Л., Кулиняк І.Я., Міщенко В.І., Нетудихата К.П., Онищук Я.В., Орлової В.Л., Плаксіна О.А., Писаренко М.М., Рязанова Н.О., Сапожникова В.Н., Скляр Д.А., Топішко Т.І., Школа І.М., Ющишина Л.О., Ярошевич Н.Б.) та зарубіжних (Амембал С., Балтус П., Васильєв К.Н., Горемикін В.А., Есин А.С., Кларк Т., Майджер Б., Макеєва В.Г., Мельниченко А.С., Портер Д., Смагулов Адилбек, Хойер Вольфганг, Шпіттлер Х.-Й.) вчених.

Часто автори при дослідженні питань лізингу приділяють мало уваги його історії або відзначають найбільш істотні дати чи етапи його розвитку, не зупиняючись на деталях. Окремі етапи історії розвитку лізингу у своїх роботах висвітлюють: В.І. Артиш [1], Т.І. Галецька [2], О. Грищенко [4], І.І. Дахно, Г.В. Бабіч, В.М. Барановська [6], О.В. Данилюк [5], А.М. Павлова [8], А.В. Подік [9], Н.І. Подольчак [10], В.М. Сапожников, О.М. Акімова, О.С. Осипов [11], Д.С. Січко [12], М. Ткаченко [13]. Проте, повний і всебічний історичний огляд становлення і розвитку лізингової діяльності в частині виділення основних її етапів та стадій проведено недостатньо.

Постановка завдання. Завданням даної статті є дослідження історії виникнення, розвитку та існування лізингової діяльності з метою з'ясування основних етапів та тенденцій її розвитку задля вдосконалення розуміння економічного змісту лізингових операцій.

Виклад основного матеріалу. Ми погоджуємось з думкою, що найбільш вірною є історична концепція лізингу, яка охоплює і період розвитку оренди, оскільки правильне розуміння історії становлення явища допомагає усвідомити суть цього явища. І тому, ставлячи за мету вивчення лізингових відносин на сучасному етапі, необхідно визначити, які ж були первинні умови виникнення лізингу.

При вивченні історії лізингу необхідно враховувати, що формування будь-якого явища, зокрема і лізингових правовідносин, має свої стадії: зародження, становлення, розвиток і сучасний стан. Тому при викладі матеріалу варто дотримуватися принципу розмежування зазначених етапів [12, с. 14-15].

Історія зафіксувала інформацію про те, що оренда (лізинг) була відома людству ще з далеких часів, як кажуть, - із сивої давнини. Стародавні цивілізації, включаючи греків, римлян, єгиптян ставилися до лізингу як до цілком доступного, а часом і єдиного можливого засобу придбання устаткування, землі та худоби.

Так, російські вчені наголошують, що: «Лізинг був відомий задовго до того, як жив Аристотель: знайдено декілька положень про лізинг в законах Хаммурапі, прийнятих близько 1760 р. до н.е. Римська імперія також не залишилася осторонь від проблем лізингу - вони знайшли своє відображення в Інституціях Юстиніана» [11, с. 5].

Англійський історик Т. Кларк виявив декілька положень про лізинг у Кодексі Хаммурапі. Він складався з 282 статей. На базальтовій колоні збереглося 247 статей. Кодекс створювався впродовж 1775-1750 років до н.е. Група статей про власність була найбільшою у збірці. Статті досить ґрунтовно розглядали всі випадки оренди і норми орендної плати, умови застави майна (іпотеки) [6, с. 341].

Арістотель (384/383 - 322 рр. до н.е.) про природу лізингової угоди в одному з трактатів у «Риториці» зазначав, що багатство полягає у користуванні, а не в праві власності. Цей постулат означає, що для отримання доходу не обов'язково мати у власності певне майно, достатньо мати право на користування цим майном. Внаслідок реалізації цього права може отримуватися дохід [6, с. 340].

Ще древні греки і римляни замислювалися над тим, як з максимальною вигодою використовувати для себе чужу власність, притому так, щоб це було вигідно і її господарю. Себто греків і римлян цікавило, можливо, більше, ніж «щоб кози-цілі і вовки-ситі». Греки і римляни замислювалися над тим, щоб певне майно приносило дохід як його власнику, так і користувачеві.

Орендні (лізингові) операції були відомі ще за часів стародавньої держави шумерів. Це - 3-2 тисячі років до нашої ери. На глиняних табличках, які археологи знайшли у шумерському місті Ур, збереглася інформація про оренду сільськогосподарських знарядь праці, землі, водних джерел, волів та інших тварин. Храмові священики виступали у ролі орендодавців. Вони укладали договори з місцевими фермерами. Зрозуміло, не можна виключати, що оренда існувала ще в дошумерівські часи. Щоправда історична інформація про це до нас не дійшла.

Відомо, що давні фінікійці були чудовими торговцями і моряками. Вони займалися бізнесом у Середземномор'ї. Не лише торгували, а й перевозили чужі товари на своїх суднах. Вдавалися фінікійці й до оренди суден. Ця оренда за своєю економіко-правовою природою мала схожість з класичною формою сучасного лізингу устаткування. За договором короткострокової оренди фінікійці отримували судна та екіпажі. Нині такі угоди відповідають операціям так званого «мокрого» лізингу (лізингу з додатковими послугами). Фінікійцям були відомі й довгострокові чартерні угоди. Вони уклалися на строк, що охоплював весь розрахунковий період економічного життя кораблів. Вимагали від орендаря прийняття на себе більшої частини зобов'язань, що впливали з монопольного використання орендованих засобів.

У давнину на засадах лізингу використовувалися різні види власності. Це були не лише сільськогосподарська техніка, ремісниче устаткування, а й інші речі [6, с. 340-341].

Як свідчать історики, перша документальна згадка про лізингові угоди належить до 1066 року, коли Вільгельм Завойовник орендував у нормандських судовласників кораблі для вторгнення на Британські острови. Цей досвід не був забутий, і всього через два століття, в 1248 році лицар Бонфіс Манганелла Гаета орендував амуніцію для участі у 7-ому Хрестовому поході. Це була свого роду перша офіційна зареєстрована лізингова операція – хрестоносці, готуючись до чергового походу, отримали таким чином амуніцію [11, с. 5]. При цьому за це сплачувалась орендна плата, яка у кінцевому рахунку значно перевищила початкову вартість амуніції.

У середньовічні часи предметом оренди були переважно коні та сільськогосподарське знаряддя. На засадах лізингу використовувалися й інші предмети.

1572 року у Великій Британії було ухвалено законодавчий акт. Він дозволяв використовувати тільки дійсний, а не удаваний лізинг. Орендні договори визнавалися законними, якщо вони уклалися на розумних засадах. Ухвалення цього акту було викликано тією обставиною, що почастишали випадки з приховуванням справжніх власників і користувачів. Приховування передачі власності використовувалися для введення в оману кредиторів.

У 70-х роках XIX століття англійська фірма «British Railway Waggons» уклала контракт з «Британською залізничною компанією» про довгострокову оренду виготовлених нею вагонів. Американський автомобілебудівник Генрі Форд півстоліття потому розпочав використовувати оренду для розширення збуту автомобілів.

На початку XX століття у Великобританії у зв'язку з розвитком промисловості, збільшенням виробництва різних видів устаткування зросло коло товарів, що здавалися в лізинг. Особливу роль у поширенні лізингу зіграв розвиток залізничного транспорту та кам'яновугільної промисловості. Власники кам'яновугільних шахт спочатку просто купували вагони для перевезення вугілля. Скоро стала очевидною неможливість придбання у власність всього парку вагонів. Видобуток вугілля збільшувався, відкривалися нові шахти, потрібна була все більша кількість вагонів. Невеликі підприємства вирішили скористатися цією ситуацією для вигідного вкладення капіталу. Вони купували вагони для вугілля і здавали їх в оренду (лізинг) залізничним компаніям. З'явилися компанії, єдиною метою яких був лізинг потягів та залізничних вагонів. При укладенні договорів у них включалися положення про право на купівлю (опціон), яке надавалося користувачеві після закінчення строку лізингу. Однією з причин появи такої умови була та, що користувачі значно дбайливіше поводитися з вагонами, якщо існувала перспектива їх подальшого придбання у власність. Такі угоди отримали назву договорів-продажу. Сучасною мовою кажучи це – фінансовий лізинг. Подальший розвиток лізингу та оренди-продажу призвів до необхідності розмежування договорів лізингу та оренди-продажу.

На початку XX століття багато залізничних компаній збагнули, що все більше вантажовідправників не хотіли здійснювати довгострокове управління чи монопольне використання вагонів, що передбачало надання устаткування в трастове (на засадах довіри) користування вагонів. Трасти почали пропонувати контракти з більш коротким строком дії. Після закінчення контракту вагони мали повернути орендодавцю, який зберігав за собою право власності. Такі договори поклали початок оперативного лізингу [6, с. 342-343].

Австрійський дослідник В. Хойер у своїй книзі «Як робити бізнес в Європі» зазначив, що термін «лізинг» було використано 1877 року. Тоді телефонна компанія «Белл» вирішила не продавати свої телефонні апарати, а здавати їх в оренду. Компанія встановлювала устаткування в будинку чи офісі клієнта лише на основі орендної плати. Ця операція справила сильний вплив не лише на розвиток зв'язку. Багато компаній інших галузей високо оцінили оренду устаткування, що дозволяла їм, на відміну від простого продажу, захистити своє монопольне право на використання «ноу-хау». За аналогією з «Белл», компанія «Hughes», яка виготовляла інструменти, зберігала контроль над цінами, надаючи свій спеціалізований 11-ти граний бур лише на умовах оренди. Компанія «U.S Shoe Machinery», що виробляла устаткування для виготовлення взуття, використовувала угоди, що пов'язували клієнтів виключно з її власною продукцією. Тільки ухвалення федерального антимонопольного законодавства США (а першим тут був «Акт Шермана» 1890 року) поклало кінець цій практиці і змусило виробників виставляти устаткування на вільний продаж.

Лізинговий бізнес, пов'язаний з транспортними засобами, став швидко нарощувати масштаби після Другої світової війни. Хоча в 30-ті роки Генрі Форд ефективно використовував оренду для розширення збуту своїх автомобілів. Зачинателем автомобільного лізингового бізнесу вважається Золлі Френк - торговий агент з Чикаго, який на початку 40-х років запропонував довгострокову оренду автомобілів [6, с. 343].

Батьківщиною сучасного лізингу вважаються США. Засновником американського лізингу вважається Генрі Шонфельд, який у 1952 році в м. Сан-Франциско (штат Каліфорнія) організував фірму для виконання однієї лізингової угоди. Результати йому так сподобалися, що він відразу заснував компанію «United States Leasing Corp.», що згодом одержала назву «U.S. Leasing International» і набула під нею світової популярності. Через декілька років у компанії Генрі Шонфельда була філія в

Канаді. Фактично, створення даної лізингової компанії вказує на виділення лізингу в самостійний вид господарської діяльності, що в подальшому обумовило його перетворення в окрему галузь економічної діяльності в сфері небанківських фінансових установ.

Справжня революція в орендних відносинах відбулася в США на початку 50-х років. В оренду стали масово здаватися засоби виробництва: технологічне устаткування, машини та механізми, судна, літаки тощо. Уряд США, оцінивши це явище, оперативно розробив і реалізував державну програму його стимулювання.

У Франції перша лізингова компанія «Serafites» була створена 1957 року. Через п'ять років її перейменували в «Locafrance». До 1965 року у Франції нараховувалося вже 28 лізингових компаній. За іншою інформацією «Locafrance» була створена у квітні 1967 року. Нині у Франції розвивається лізинг літаків, вертольотів, суден, барж, підйомально-транспортного обладнання, контейнерів, обчислювальної техніки, медичного обладнання, поліграфічного і великого промислового обладнання.

Перша лізингова компанія в Італії з'явилася 1963 року. Нині Італійська лізингова асоціація має понад півсотню компаній. Існують податкові пільги з лізингу для громадських організацій і в деяких економічних сферах. Закони про пільги були прийняті з таких позицій: технологічні інновації, реконструкція промисловості, видавнича справа, суднобудування, енергетика, ремісництво, торгівля, сільське господарство, комунальне господарство. Найбільша італійська лізингова група «Локафіт» віддає в лізинг робочий інструмент, землерийні машини, сільськогосподарські машини, обладнання для офісів, нерухомість, транспорт (автомобілі, літаки, кораблі тощо).

В Японії найбільшою лізинговою компанією є «Century Leasing System», яка була створена 1969 року. Вона має філіали в Гонконгу, Сінгапурі, Великобританії. Акціонерами цієї компанії є комерційний банк, трейдерська і дві страхові фірми.

У Німеччині існує велика кількість лізингових компаній, 57 із них входять до німецької лізингової асоціації. Порядок оподаткування лізингових угод визначається в листах федерального міністра фінансів від 19.04.1971 р. і від 22.12.1975 р. Укладені відповідно до встановлених норм лізингові контракти дозволяють скористатися низкою пільг. У Німеччині одна з провідних у галузі лізингу компаній – «Гефалізінг Гмбх», яка була заснована групою «Гефа» 1968 року.

В Іспанії зареєстровано 117 компаній, які займаються лізингом, з яких 20 незалежних, інші при банках. Термін оренди переважно становить 3-5 років. Основними актами, які регулюють лізингові угоди, є: Декрет 1977 року (визначення лізингу), Декрет 1980 року (операції лізингу, нерухомість), Закон 1988 року (участь банківських установ).

В Австрії основою для розвитку лізингу став закон про найм. Лізинг в Австрії розвивається вже понад чверть століття. У лізинг здаються, навіть, дитячі садочки і школи. Для використання податкових пільг, згідно з законом 1984 року, необхідно, щоб термін угоди по лізингу не був менше 40 % загального періоду використання обладнання. Однією з провідних лізингових фірм є «Райфайзен лізинг».

В Австралії середній термін оренди складає від 2 до 15 років - відповідно економічно доцільному терміну служби предмета лізингу. Дозвіл на продовження не допускається. Після закінчення терміну дії контракту орендар може укласти новий контракт на оренду предмета лізингу впродовж періоду експлуатації, який залишився, або вступити в переговори про його придбання [6, с. 344-346].

У 1982 році відбулася подія, що стала віхою для лізингу авіаційної техніки. В цей рік корпорація Мак-Доннела Дугласа змогла за рахунок нової фінансової політики (за допомогою лізингу) завоювати ринок для літака «ДС-9-80» в конкуренції з

«Боїнгом-727». Запропонована Дугласом концепція була названа «Fly before buy» («політати перед тим, як купувати»). До 1986 року в США було віддано в лізинг устаткування на 85 млрд. доларів, що складало 28% всіх інвестицій в основні засоби.

Досвід розвинених країн показує, що в ринковій економіці лізинг у загальному обсязі інвестицій складає близько 25-30%. Із середини 80-х рр. до середини 90-х обсяг лізингових операцій збільшився вп'ятеро. Більш, ніж дві третини цих капіталовкладень припадає на створення лізингових активів промисловими підприємствами, задіяним у виробництві індустріального устаткування, автомобілів неіндивідуального користування, а також комп'ютерів і офісної техніки. Близько 80% нових видів продукції вироблялося саме на устаткуванні, взятому в оренду.

Нині лізинг, як форма міжнародних економічних відносин, набув значного розвитку у країнах з розвинутою ринковою економікою. Особливого розквіту останній зазнав у Сполучених Штатах Америки, на частку яких припадає майже половина світового обігу товарів, які постачаються за лізингом.

Виходячи з викладеного, історію розвитку та поширення сучасного лізингу в світовій економіці можна розділити на 3 етапи:

- етап становлення лізингу в індустріально розвинених країнах;
- етап «лізингового буму» в розвинених індустріальних країнах та розповсюдження лізингу на ринки, що розвиваються;
- етап насичення, стабілізації, диверсифікації лізингу.

Кожен етап має відповідні підетапи (стадії), характеристика яких представлена в табл. 1.

Таблиця 1 – Періодизація розвитку лізингу в країнах світу

Етап		Період		Характеристика
Роки	Назва	Роки	Назва	
I етап (1952-1970 рр.)	Етап становлення лізингу в індустріально розвинених країнах	1952-1959 рр.	Американський період становлення лізингу	Етап становлення лізингу як форми інвестування в оновлення основного капіталу підприємства. Формування перших принципових ознак лізингу та основ розвитку лізингу як виду підприємницької діяльності в країнах з розвинутою економікою
		1960-1970 рр.	Період поширення лізингу в інших індустріально розвинених країнах	
II етап (1971-1990 рр.)	Етап «лізингового буму» в розвинених індустріальних країнах та розповсюдження лізингу на ринки, що розвиваються	70-ті - 80-і рр.	Період розвитку у країнах, що розвиваються (країни Південно-Східної Азії, Латинської Америки і Африки)	Починаючи з 70-х і 80-х років ХХ століття розширення і зростання ринку лізингових послуг в світовій економіці відбувається також за рахунок залучення в цей процес країн, що розвиваються і країн з перехідною економікою. При цьому ці країни втягувалися в лізинговий процес поступово і в певній послідовності
		80-ті і 90-і рр.	Період розвитку у країнах з перехідною економікою (Китай, країни Центральної та Східної Європи та СНД). При цьому країни СНД стали практикувати лізингові операції	

Етап		Період		Характеристика
Роки	Назва	Роки	Назва	
			лише в 90-х роках ХХ століття, тобто на ціле десятиліття пізніше Китаю і країн Східної Європи	
ІІІ етап (1991-2008 рр.)	Етап насичення, стабілізації, диверсифікації лізингу	1991-2001 рр.	Період впровадження лізингу в країнах СНД	Етап насичення, стабілізації, диверсифікації лізингу на розвинених ринках, зростання на ринках, що розвиваються і його впровадження в країнах СНД, тобто на нових ринках, що формуються
		2002-2008 рр.	Період швидкого зростання лізингових операцій в ряді країн СНД	

Джерело: складено авторами.

У залежності від фінансово-економічних умов та рівня розвитку конкретного регіону (країни) лізингова індустрія буде характеризуватися певними ознаками. У кожній країні лізинговий бізнес має власну унікальну основу. Однак, очевидними є загальні універсальні ознаки розвитку лізингу, що дозволяє виділити відповідні стадії розвитку лізингової індустрії, зокрема:

- розвиток фінансової оренди;
- становлення лізингової індустрії;
- розвиток оперативного лізингу;
- розвиток конкуренції на ринку лізингу (рис. 1).

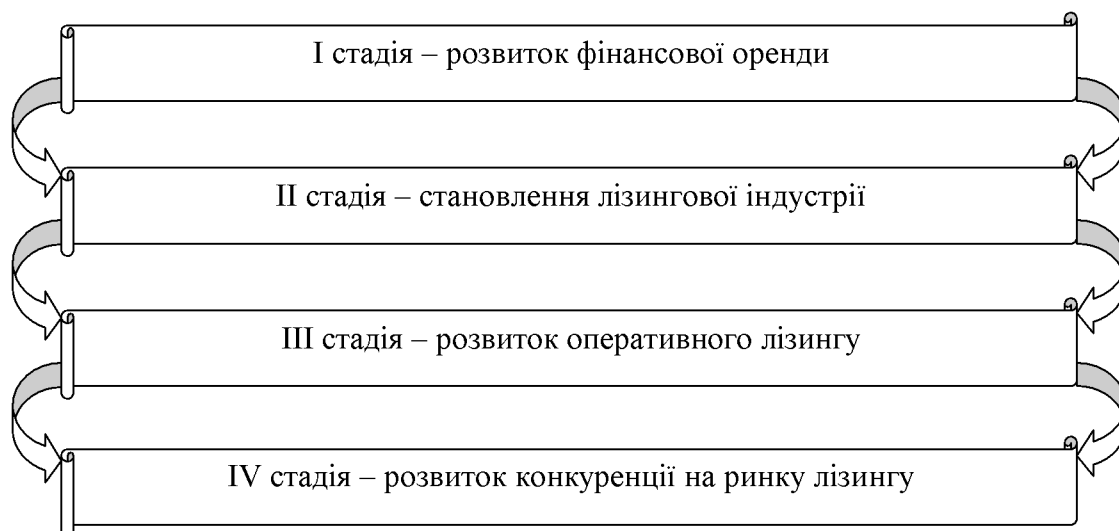

Рисунок 1 – Стадії розвитку лізингової індустрії

Джерело: розроблено авторами.

Перша стадія пов'язана з переважно фінансовою орендою (фінансовим лізингом). Лізинг на даному етапі є досить новим фінансовим інструментом, і конкуренція на даному ринку практично відсутня. Кінцевою метою лізингоодержувача є придбання обладнання у власність, тому він зазвичай викуповує предмет лізингу в кінці терміну оренди (викуп здійснюється в результаті повного погашення

заборгованості за лізинговими платежами). Термін договору лізингу збігається або наближений до термінів амортизації основних засобів. Відповідно обладнання в кінці угоди або автоматично переходить у власність лізингоотримувача, або викуповується за номінальною вартістю. Основною метою використання лізингового механізму з точки зору лізингоодержувача є отримання фінансової допомоги (у вигляді відстрочки платежів) дуже часто дана форма використовується з метою оптимізації податкових пільг, яка пов'язана, насамперед, з прискореною амортизацією, а також з тим, що лізингові платежі, на відміну від відсотків за кредит, повністю відносяться на собівартість. З іншого боку, на первісній стадії розвитку лізингової індустрії державою можуть бути передбачені й інші пільги та преференції, що діють при інших формах фінансування інвестицій. Хоча слід відзначити і той факт, що на даному етапі розвитку, як правило, існують певні недоліки в бухгалтерському та податковому супроводі лізингових операцій.

Другий етап становлення лізингової індустрії характеризується більш жорсткою конкуренцією серед операторів даного ринку. І хоча основним залишається як і раніше фінансовий лізинг, умови лізингових угод стають диференційованими. Це пояснюється з одного боку, посиленням конкуренції на ринку лізингових послуг, а з іншого, розширенням кола лізингоодержувачів і спектру лізингованого майна. Диференціація насамперед стосується структури лізингових платежів, які часто підлаштовуються під грошовий потік лізингоодержувача, а також під динаміку залишкової вартості лізингового майна. Варіації останньої використовуються для мінімізації витрат лізингоодержувача і ще більш віддаляють лізинг від традиційно забезпеченого кредиту. У міру подальшого розвитку більш широкое застосування знаходять все нові форми лізингових угод, такі, наприклад, як поновлюваний лізинг або «левередж-лізинг», які використовуються дочірніми лізинговими компаніями, створеними виробничими структурами для активізації продажів.

Третя стадія характеризується активним розвитком оперативного лізингу, термін якого набагато менше фізичного строку служби обладнання. Стимулюючими факторами, що зумовлюють застосування нових форм лізингу, служать перше, подальше посилення конкуренції, пов'язаної з дедалі більшим числом активно діючих лізингових компаній; по-друге, більш досконале законодавство, яке на даному етапі вже не стільки перешкоджає, скільки сприяє розвитку нових видів лізингу. Для забезпечення переходу лізингової індустрії на дану стадію одним з вирішальних факторів є наявність достатньо розвинутого вторинного ринку обладнання. Це пов'язано з тим, що саме на цьому етапі у лізингодавця виникає реальний ризик, пов'язаний із залишковою вартістю активів, оскільки у лізингових компаній можуть виникати проблеми з реалізацією лізингового майна після закінчення терміну оперативної оренди (лізингу). Для мінімізації даного ризику лізингодавцям доведеться також більш професійно управляти власними активами, що пов'язано, в свою чергу з наявністю у останніх вже достатньо великого досвіду роботи в даній області.

На четвертому етапі посилення конкуренції між суб'єктами лізингового бізнесу призводить до появи нових видів послуг, таких як секюритизація, венчурний лізинг, проектне фінансування. Фактично, відбувається насичення ринку лізингових послуг, тому що основні зусилля лізингових компаній направляються на оптимізацію і скорочення оперативних витрат. При цьому дослідження показують, що стрімкий розвиток лізингу найбільш характерно для країн зі сприятливими економічними умовами і розвинутою нормативно-правовою базою.

Стосовно України, то на думку О.В. Грабельської «сьогодні лізингова діяльність стала сферою прибуткового промислового і банківського бізнесу у розвинених країнах

світу. Це – один із найефективніших сучасних фінансових інструментів розширення інвестиційної діяльності. Сучасний ринок лізингових послуг характеризується різноманітністю форм лізингу, моделей лізингових контрактів і юридичних норм, які регулюють лізингові операції. Лізинг, що є однією з форм кредитування економіки, відіграє доволі важливу роль у економіках розвинених країн і значна частка капітальних інвестицій здійснюється саме через лізингове фінансування. За даними дослідження ринку лізингу, проведеного Асоціацією «Українське об'єднання лізингодавців» та Держфінпослуг, ринок лізингових послуг зростає, що зменшує конкуренцію. Наприклад, ще за станом на 2005 рік, кількість лізингових компаній сягала 200. Зараз активну діяльність ведуть не більше 20–30 компаній, оскільки невеличкі, незалежні лізингодавці фактично на 100 % згорнули свою активну діяльність і лише продовжують «відпрацьовувати» укладені раніше договори» [3, с. 92–93].

Особливого значення набуває необхідність використання такого фінансового інструменту, як лізинг в інвестиційному процесі і реальному секторі економіки. Адже, ми погоджуємось, що у кризових умовах пошук ефективних механізмів інвестування з урахуванням потенційних можливостей фондового ринку, активізації інноваційних процесів на основі створення інноваційних структур та розширення їх функціональних можливостей, створення механізму інтеграції та координації діяльності в процесі планування і реалізації інвестиційних проектів, потребує ефективних організаційних форм інвестиційної діяльності [7, с. 239]. Крім того, лізинг повинен стати ефективним засобом інтенсивного розвитку економіки України, забезпечуючи конкурентоздатність вітчизняної продукції на світовому ринку [14, с. 503].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Лізинг, як досить складне економічне явище, виник лише на певному етапі розвитку людського суспільства. Він має ряд більш простих попередників: купівлю-продаж, оренду та кредит. Однак, серед економістів і юристів поки немає визначеності та єдності про час і епохи його виникнення. Ряд фахівців відносить лізинг до нових ринкових продуктів. При цьому вважають, що між орендними відносинами або лізингом дуже мало спільного. Інші вважають лізинг специфічним різновидом оренди, а період його виникнення відносять до XVIII і XIX століть. Треті повністю погоджуються з характеристикою орендних відносин як лізингових. Остання група вчених (як економісти, так і юристи) вважає, що протягом багатьох століть формувалися і розвивалися різні орендні (лізингові) продукти, в тому числі і фінансовий лізинг.

На сучасному етапі розвитку економічних відносин в світі свого розвитку здобули національні лізингові ринки як складові ринку небанківських фінансових послуг. Лізинг став однією з найважливіших складових інвестиційної політики в багатьох країнах світу. Темпи зростання лізингових операцій, як правило, випереджають темпи зростання основних макроекономічних показників, що обумовлено насиченістю і розгалуженістю лізингових операцій.

Історію розвитку та поширення сучасного лізингу в світовій економіці можна розділити на 3 етапи: етап становлення лізингу в індустріально розвинених країнах; етап «лізингового буму» в розвинених індустріальних країнах та розповсюдження лізингу на ринки, що розвиваються; етап насичення, стабілізації, диверсифікації лізингу. Стадії існування лізингової індустрії передбачають: розвиток фінансової оренди; становлення лізингової індустрії; розвиток оперативного лізингу; розвиток конкуренції на ринку лізингу.

Розвиток лізингової індустрії вимагає удосконалення системи управління діяльністю лізингової компанії та її інформаційних підсистем. Удосконалення вимагають розробки теоретичних положень лізингу, які полягають у визначенні

економічного змісту поняття «лізинг», обґрунтування міжпредметних зв'язків, визначення сучасних концепцій його розвитку, з'ясування складу та сутності функцій даного виду сучасних фінансових інструментів. Саме розгляду цих питань і буде присвячено наші подальші дослідження.

Список літератури

1. Артиш В. І. Історичні аспекти виникнення та розвитку лізингу в світі [Текст] / В. І. Артиш // Український інвестиційний журнал WELCOME. – 2004. – № 11-12. – С. 3–11
2. Галецька Т. І. Лізинг в Україні: історичний аспект виникнення та становлення [Текст] / Т. І. Галецька // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Економіка : зб. наук. пр. – 2011. – № 15. – С. 390-397
3. Грабельська О. В. Лізинг: класифікація та ефективність застосування [Текст] / О. В. Грабельська // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – 2011. – № 704. – С. 89-94
4. Грищенко О. Фінансовий лізинг: історія, сучасність та перспективи розвитку [Текст] / Олександр Грищенко // Юридичний журнал. – 2006. – № 3. – С. 32-41
5. Данилюк О. В. Історико-економічний аналіз розвитку лізингової діяльності [Текст] / О. В. Данилюк // Тези міжвузівської науково-практичної конференції, присвяченої Дню науки ЖДТУ. – 2012. – Т. 2. – С. 195-196
6. Дахно І. І. Зовнішньоекономічний менеджмент : [навч. посібн.] [Текст] / І. І. Дахно, Г. В. Бабіч, В. М. Барановська та ін. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 568 с.
7. Орлова О. М. Лізинг як ефективна форма інвестування на регіональному рівні [Текст] / О. М. Орлова // Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.12. – С. 238-244
8. Павлова А. М. Історичне обґрунтування виникнення лізингових операцій та їх сутність [Текст] / А. М. Павлова // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць : у 2-х вип. / ПДТУ. – Маріуполь, 2012. – Вип. 1, Т. 2. – С. 226-231
9. Подік А. В. Історія виникнення і аналіз розвитку лізингу [Текст] / А. В. Подік // Агро світ. – 2007. – № 14. – С.18-22
10. Подольчак Н. І. Огляд вітчизняного та світового ринків лізингу [Текст] / Н. І. Подольчак // Видавництво Львівської політехніки. – 2008. – № 635. – С. 108-113
11. Сапожников В. Н. Лізинг: значение, сущность, возможности : [Учеб. пос.] [Текст] / В. Н. Сапожников, Е. М. Акимова, А. С. Осипов. – М.: МГСУ, 2000. – 92 с.
12. Січко Д. С. Правова природа лізингу в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. [Текст] / Січко Дмитро Сергійович. – О., 2006. – 198 с.
13. Ткаченко М. Новітня історія російського лізингу [Електронний ресурс] / Михайло Ткаченко // Консультант. – Режим доступу: <http://alls.in.ua/34467-novitnya-istoriya-rosijskogo-lizingu.html>
14. Ющишина Л. О. Лізинг як окремий вид фінансування реальних інвестицій у підприємства України [Текст] / Л. О. Ющишина, О. В. Градова // Економічні науки: Збірник наукових праць Луцького національного технологічного університету. – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 9 (33). – Ч. 3. – 2012. – С. 502-507

Svetlana Nikolaeva

Kirovohrad Cybernetic and Technical College, Kirovohrad, Ukraine

Olga Pugachenko

Kirovohrad National Technical University, Kirovohrad, Ukraine

Leasing Activity: History and Development

The objectives of the article are to investigate history of the origin, development and existence of leasing activity in order to clarify the main stages and tendencies of its development and to improve understanding of the economic substance of leasing operations.

The article presents the author's view on the development's history and expansion of modern leasing in the global economy (leasing forming in industrialized countries; stage "of leasing boom" in the advanced industrial countries and asset distribution to emerging markets, stage of saturation, stabilization, diversification of asset). It has been ascertained that stages of the leasing industry include the development of a finance lease; establishment of the leasing industry; development of an operating lease; and development of competition in the leasing market.

Leasing, as a rather complex economic phenomenon, has emerged only at a certain stage of development of human society. It has a number of simpler precursors, such as sale, leasing and credit. But among economists and lawyers there is no certainty and unity of the time and era of its origin. A number of experts refer leasing to new market products. At the same time they believe that there is very little in common between leasing and leasing relationships. Others consider leasing a specific kind of rent, and that period of its origin belongs to the XVIII and XIX centuries. Others completely agree with the characteristics of rental relations as leasing. The last group of scholars (both economists and lawyers) believes that for centuries various lease (leasing) products, including financial leasing has formed and developed.

history, origin, development, leasing, renting, leasing activities, stages

Одержано 15.11.14

УДК 336.221

О.А. Магопєць, доц., канд. екон. наук

Кіровоградський національний технічний університет

Теоретичні підходи до визначення сутності поняття «податкове стимулювання»

Стаття присвячена з'ясуванню сутності понять «податковий стимул» та «податкове стимулювання», як важелів впливу держави на інтереси платників податків та регулятора економічних процесів у суспільстві. Визначено інструменти податкового стимулювання, проведено їх розмежування за елементами прямої та непрямої дії. Окреслено напрями стимулюючого впливу інструментів податкового стимулювання на діяльність платників податків (зниження податкового навантаження, приток інвестицій, зростання доданої вартості тощо)

податки, стимули, податкове стимулювання, податкові пільги, платники податків, податкові інструменти

Е.А. Магопєц, доц., канд. екон. наук

Кіровоградский национальный технический университет

Теоретические подходы к определению сущности понятия «налоговое стимулирование»

Статья посвящена выяснению сущности понятий «налоговый стимул» и «налоговое стимулирование», как рычага влияния государства на интересы налогоплательщиков и регулятора экономических процессов в обществе. Определены инструменты налогового стимулирования, проведено их разграничение по элементам прямого и косвенного действия. Указаны направления стимулирующего влияния инструментов налогового стимулирования на деятельность налогоплательщиков (снижение налоговой нагрузки, приток инвестиций, рост добавленной стоимости и т.п.)

налоги, стимулы, налоговое стимулирование, налоговые льготы, налогоплательщики, налоговые инструменты

Постановка проблеми. Одним з найбільш ефективних інструментів державного впливу на економіку є податкове регулювання, основу якого складає система економіко-правових заходів, спрямованих на корегування загальних правил оподаткування та створення особливих умов оподаткування для окремих категорій платників податків та/або об'єктів оподаткування з метою досягнення бажаних для держави економічних результатів. Реалізуючись через економічні інтереси суб'єктів податкового процесу, держава, застосовуючи засоби податкового регулювання,